

Результаты исследования говорят о высокой стрессогенности оперативно-режимной деятельности в следственном изоляторе и, как следствие, о высокой степени эмоционального утомления персонала СИЗО. Формирование навыков стрессоустойчивости в рамках индивидуальной и групповой психокоррекции обеспечит эффективность деятельности в условиях пенитенциарной системы.

УДК 37.017.14

В.Г. Стуканов

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРАВОВОГО ВОСПИТАНИЯ

Важнейшей задачей государства является социальная профилактика правонарушений, которая предусматривает не только устранение причин и условий преступности, но и правовое воспитание членов общества. Законодательно регламентированное содержание правового воспитания охватывает отдельные компоненты нравственно-правовой сферы личности и предполагает формирование уважительного отношения к основным правоохраняемым социальным ценностям, повышение уровня правового сознания и правовой культуры граждан. Вместе с тем декларируемые цели носят абстрактный характер, которые не подкреплены соответствующим механизмом реализации.

Повышение эффективности правового воспитания предполагает, в первую очередь, разработку его содержательно-целевого компонента. Правосознание охватывает определенные сферы жизнедеятельности и социальные роли, регламентированные правом, поэтому целью правового воспитания является формирование готовности личности:

соблюдать установленные законом обязанности и запреты в основных сферах юридически значимого поведения;

осуществлять социальные роли и функции, реализация которых регламентирована правом и предусматривает обязанности по поддержанию правопорядка, содержанию и воспитанию детей, трудовые, налоговые и иные имущественные обязанности;

противостоять криминальному воздействию со стороны других людей либо обстоятельств.

Достижение названных целей требует определения направлений совершенствования государственной политики в сфере правового воспитания, среди которых основными представляются следующие.

1. Целесообразно принять нормативный правовой акт (закон) «О правовом воспитании», который раскрывал бы цели, задачи, содержание, формы, методы и направления правового воспитания, понятие «субъекты правос воспитательной деятельности», источники финансирования; обеспечивал бы государственное регулирование деятельности уполномоченных органов и учреждений, СМИ, институтов гражданского общества по правовому воспитанию; предусматривал бы налоговые и иные льготы, целевое финансирование (дотации) организациям всех форм собственности, реализующим специализированные правовые образовательные и воспитывающие проекты и др.

2. Необходимо также внести изменения и дополнения в:

а) Закон Республики Беларусь «Об основах деятельности по профилактике правонарушений» от 4 января 2014 г. № 122-3 в части, касающейся введения налоговых и иных льгот в отношении граждан, ведущих законопослушный образ жизни в течение длительного периода;

б) Уголовно-исполнительный кодекс Республики Беларусь, предусматривающие разработку законодательных основ интенсивного отбывания правонарушителями наказания (например, зачет двух дней лишения свободы за три) при добросовестном выполнении требований установленного порядка отбывания наказания, успешном прохождении образовательных, воспитательных и психокоррекционных программ, возмещении ущерба, причиненного преступлением, и т. д.; обязательное участие правонарушителей в индивидуальных и групповых исправительных (воспитательных), образовательных и психокоррекционных программах, направленных на формирование законопослушной жизненной позиции, социальных умений, необходимых для правомерного решения жизненных задач, а также на преодоление деформаций личности, наркотической и алкогольной зависимости;

в) Уголовный кодекс Республики Беларусь, предусматривающие при назначении всех видов уголовных наказаний проведение правос воспитательных в определенном объеме обязательных целевых образовательных, воспитательных или психокоррекционных программ.

3. Включить в учебные планы учреждений образования всех уровней (дошкольного, общего среднего, профессионально-технического, среднего специального, высшего, послевузовского) специального курса «Правовое просвещение» для обязательного изучения на протяжении всего периода обучения (сохранив предметы «Основы безопасности жизнедеятельности» и «Обществоведение»). Целесообразно включить в учебные планы подготовки специалистов с высшим образованием специального курса «Теория, методика и организация правового воспитания» (для юристов и журналистов), «Теория, методика и организация правового просвещения» (для учителей), «Нравственно-психологические основы антикоррупционного поведения» (для специалистов для бюджетной сферы).

4. Организовать в учреждениях образования нравственно-правовое воспитание обучающихся, предусмотрев проведение на плановой основе дискуссий, бесед с участием представителей общественности, органов правопорядка и т. д.

5. Наделить аппараты идеологической работы всех ведомств, организаций, учреждений и предприятий Республики Беларусь дополнительными функциями по правовому воспитанию граждан. РОО «БРСМ», «Белая Русь» и другие общественные объединения нацелить на организацию работы по правовому воспитанию (на плановой основе). Организовать повышение квалификации работников идеологических аппаратов всех уровней, представителей общественных объединений, церкви, журналистов, включив в учебный план правовые дисциплины, раскрывающие методику правового воспитания граждан (в том числе средствами массовой информации).

6. В целях трансляции информации нравственно-правового и воспитывающего характера, а также организации контрпропаганды создать специальные неофициальные информационные агентства, печатные органы, телеканалы, интернет-сайты, изначально позиционируемые как негосударственные, учредителями которых выступили бы частные лица и неправительственные организации. Данные каналы информации должны быть дифференцированными, ориентированными на разные целевые аудитории.

7. Осуществить комплекс организационно-практических мер по формированию положительного имиджа правоохранительных органов, предусматривающих: организацию посредством СМИ систематического информационного потока по формированию кон-

структивного отношения к деятельности правоохранительных органов; налаживание взаимодействия и сотрудничества между органами внутренних дел и СМИ, учреждениями образования, трудовыми коллективами, неправительственными организациями; ведение органами внутренних дел своевременной контрпропаганды, направленной на минимизацию негативной информации о правоохранительных органах и их сотрудниках.

Невозможно проводить социальную профилактику преступности, не создав гражданам условий для удовлетворения их потребностей и интересов, не осуществляя правового регулирования общественных отношений, не обеспечив исполнения юридических норм. Вместе с тем формирование правосознания личности и совершенствование государственной политики в сфере правового воспитания выступают важнейшими условиями социальной профилактики правонарушений в обществе.

УДК 378.635

А.М. Сувалаў

ІДЭАЛАГІЧНЫ АСПЕКТ У ПАДРЫХОЎЦЫ БУДУЧЫХ АФІЦЭРАЎ МУС (на прыкладзе выкладання гісторыі дзяржавы і права Беларусі канца XVIII – пачатку XX ст.)

Гістарыка-прававыя вучэбныя дысцыпліны актыўна фарміруюць грамадскую самасвядомасць курсантаў Акадэміі МУС Рэспублікі Беларусь, паколькі гісторыя і ідэалогія шчыльна звязаны паміж сабою. Адарваць гісторыю ад ідэалогіі часам практычна немагчыма, а часам нават шкодна, бо гэта пазбаўляе гісторыю самага сэнсу яе існавання як грамадскай навукі.

Надзвычай складанай для выкладання з'яўляецца тэма ўваходжання і знаходжання Беларусі ў складзе Расійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX ст.). Цэнтральная і адна з самых спрэчных праблем гэтай тэмы, непасрэдна звязаная з ідэалогіяй, – праблема далучэння Беларусі да Расійскай імперыі.

Вядома, што Беларусь увайшла ў склад Расійскай імперыі ў канцы XVIII ст. у выніку трох падзелаў Рэчы Паспалітай паміж Расіяй, Аўстрыяй і Прусіяй. Адносна гэтай падзеі адразу пасля падзелаў узнікла некалькі ідэалагем. Натуральна, уключэнне ў склад Расіі зямель, якія раней уваходзілі ў іншую дзяржаву, патрабавала свайго апраўдання. Яно было знойдзена ў старой ідэі, якой карысталася яшчэ Маскоўскае княства ў час войнаў XV–XVII стст. Згодна з азначанай ідэяй, Расія толькі вяртала сабе некалі страчаныя землі. «Возвращённые» землі былі нібыта калісьці «отторжены» ад Расіі, і, такім чынам, апошняя вяртала сабе «своё». Згодна з традыцыяй Масква выступала не толькі ў якасці спадкаемца Кіеўскай Русі, але і як спадкаемца Рыма (Масква – трэці Рым, а чацвёртаму не быць), як аплот праваслаўя. Паралельна развівалася ідэя аб месіянскай ролі Расіі ў выратаванні беларусаў і ўкраінцаў ад лаціна-каталіцкага ярма. Польшча разглядалася як фарпост Еўропы, Еўропы каталіцкай, чужой славянскаму праваслаўнаму свету. З ёй звязвалася пранікненне на ўсход еўрапейскага ўплыву і знішчэнне самабытнасці славянскага насельніцтва «Западной Русі» (так у Расіі называлі Беларусь). Прапагандаваліся погляды аб славянскім братэрстве і праваслаўнай еднасці. Такого роду ідэі развіліся ў цэлую сістэму поглядаў, якая сваёй вяршыняй мела ідэалогію «западнарусизма». Прадстаўнікі «западнарусизма», «западнарусы», былі ў большасці па сваім паходжанні беларусамі, аднак па палітычных і навуковых перакананнях яны выступалі з велікарскіх пазіцый афіцыйальнай народнасці, з пазіцый адзінства рускага народа, тым самым адмаўляючы беларусам (як, дарэчы, і ўкраінцам) у іх праве на этнічную самастойнасць.

Пасля ўключэння ў склад Расійскай імперыі часткі тэрыторыі Рэчы Паспалітай Беларусь заставалася арэнаю сутыкнення інтарэсаў Польшчы і Расіі. Польскі бок у гэты час уздымае ідэю адраджэння Рэчы Паспалітай. Пры гэтым Рэч Паспаліта цалкам адвольна атаясамлівалася з Польшай «ад мора да мора», уключна з «крэсамі ўсходнімі» (тэрыторыямі сучаснай Беларусі і Украіны), на якія прыхільнікамі гэтай ідэалагемы пашырылася назва Польша. Згодна з ідэалагічнымі пабудовамі польскіх, а таксама і польска арыентаваных аўтараў беларусы (як і ўкраінцы) з'яўляліся толькі галіною адзінага польскага народа. Аналагічна велікарускай традыцыі польскі бок адмаўляў беларусам у іх праве на этнічную самастойнасць.

Барацьба двух вялікадзяржаўных па сваёй сутнасці кірункаў (велікарускага і польскага) адбывалася ў час ўзнікнення і развіцця яшчэ адной ідэалогіі – «краёвай». Істотна тое, што, нягледзячы на шырокую распаўсюджанасць у Беларусі прапольскіх настрояў з агульнай ідэяй адраджэння Рэчы Паспалітай у межах 1772 г. ужо як нацыянальна польскай дзяржавы, тагачасная большасць беларускай інтэлігенцыі заставалася перш за ўсё мясцовымі патрыётамі, «краёўцамі». У пачатку XIX ст. Віленскі ўніверсітэт з'яўляўся моцным інтэлектуальным цэнтрам Беларусі і Літвы. Менавіта тут сярод прафесарскага складу і часткі студэнтаў узнікла група, якая выступала з ідэяй адраджэння Вялікага Княства Літоўскага і беларускай мовы, якая ў межах былога княства працяглы час з'яўлялася дзяржаўнай. Ідэя аб незалежнасці ВКЛ прасочваецца ў працах М. Баброўскага, І. Даніловіча, Т. Нарбута, В. Ярашэвіча. Можна меркаваць, што падобнага роду ідэі разам з іншымі фактарамі сталі асноваю для фарміравання палітычных перакананняў і кіраўніка паўстання 1863–1864 гг. у Беларусі і Літве В.К. Каліноўскага, які адстойваў ідэю незалежнасці і самастойнасці Беларусі як ад Расіі, так і ад Польшчы і выступаў за ўтварэнне самастойнай Літоўска-Беларускай дзяржавы.

Апошняя па часе ўзнікнення стала беларуская нацыянальная ідэя прызнання беларусаў у якасці самастойнага народа. У перспектыве яна дапаўняецца патрабаваннем і вырашэння дзяржаўнага пытання беларусаў: аўтаномія ў складзе Расіі, ці ўваходжанне ў склад канфедэрацыі адноўленага Вялікага Княства Літоўскага (тут адбываецца перасячэнне з ідэалогіяй «краёвасці»), ці самастойнае дзяржаўнае ўтварэнне. Беларуская нацыянальная ідэя рэльефна праявілася ў час дзейнасці беларускай фракцыі рэвалюцыйнай арганізацыі «Народная воля» – групы «Гоман». У сваіх выданнях яна патрабавала для беларускай нацыі самастойнасці пасля звяржэння царызму. Сама беларуская нацыянальная ідэя канчаткова фарміруецца як канкрэтная палітычная праграма з патрабаваннем прадастаўлення суверэнітэту беларускай нацыі ў канцы XIX ст. Адносна масавы нацыянальна-адраджэнскі рух канца XIX – пачатку XX ст. асноўваўся на ідэі нацыянальнай самасвядомасці як грунце для кансалідацыі беларусаў розных канфесій.

На ўказаным прыкладзе будучым афіцэрам МУС Рэспублікі Беларусь можна паказаць складанасць працэсу фарміравання нацыянальнай ідэалогіі беларусаў у час, калі нашы тэрыторыі былі аб'ектам палітычнай і ідэалагічнай барацьбы розных цывілізацыйных цэнтраў і ідэалагічных сістэм. Яны могуць самастойна прааналізаваць, як гісторыя і ідэалогія знаходзяцца ва ўзаемасувязі і як яны ўзаемаўплываюць адна на адну. У выніку падобнага аналізу навучэнцы павінны ўсвядоміць, што ідэалогія не з'яўляецца лакаматывам, які цягне за сабою гістарычную навуку, але аказвае істотны ўплыў на яе. Гэты ўплыў можа мець як адмоўны, так і станоўчы вынікі. Калі аўтары з'яўляліся прыхільнікамі і носьбітамі адкрыта рэакцыйнай ідэалогіі (кшталту